

9. 1. 1 69

4. 9.

Խոնարհ , հեղ , ողորմած , ար-
դար , բարեպաշտ ու ջերմեռանդ հոգի-
ները ամեն երկիր մի և նոյն կրօնքն են
ու երբոր մահը զիմալը վար առնէ , ա-
նոնք մէկզմէկ պիտի ճանչնան , թէ և
անոնց հագած տարբեր զգեստները հո-
անոնք իրարու օտարական ընէ :

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒԹՅՈՒՆ
Օգոստոս 12, 1857:

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԱՂԱՒԱՆ. Հարկերի Խնդիրներ
Հաւատարմութեան 3 Բարձրագոյն Դատարանի
տաւաճանի բերութեամբ քննութեան աս
յանցանքը վրանիս ձգուելով թէ Վա
թոյնի կրօնքին ու անոր Պաշտօնական
րուն գէտ նախատեսքով խօսած են:
Սիւնքը՝ որ քաղաքական լրագիր մըն է
փարիզի մէջ հրատարակուած, և որուն
հրատարակիչը Բարձրագոյն Դատարան
ընդ անտարակոյս նախապաշարուած
չկրնար ըլլալ ի շնորհս ամբաստան
ուածներուն, գէպքին պատմութիւնը
հետեւեալ կերպով կ'ընէ, որմէն աղէկ
կրնան տեսնել մեր ընթերցողները թէ
յանցանքը որ կողմին վրայ կ'իյնայ:

« Պ. Մասին հրաւիրուեցաւ Պ. Ռամպոյէն՝ որ երկրագործ մըն է, որ
իրեն այցելութիւն ընէ ու իր ընտան
եացը Սուրբ Գիւրգէ կարգայ: Հոն քէ
մը ուշ հասնելով՝ տեսցիք բաւա
կան ատեն սպասելէն ետեւ արտերուն
մէջ ցրուած էին ու իրենց սովորական
գործերով զբաղած էին: Իայց ամենէն
պղծիկ մասն տղան լաղելով գնաց որ
ծնողքը կանչէ, ու նոյն ատենը բաւական
բազմութիւն մը գիտեցան տանը մէջ ու
բազմութիւնը հարեւրէն աւելի էին թի
ւով, որպէս զՊ. Մասին խօսքերը
մտիկ ընեն: Պ. Մասին զարմանքով
բռնուած՝ այսչափ բազմութիւնը իր
բոլորտիքը տեսնելով պատճառը հար
ցուց, ու ան ատենը տեղեկութիւն ա
ռաւ որ թաղին Ժողովուրդագետ քահա
նան առջի Կիրակին ծանուցումը ըրեր
էր ամպիոնէն թէ իր գէտը երաժշտ
բանը փառատող ինձ (պաշտօն) մը նոյն
տեղեւանքը որս յափշտակելու ետեւ
կը պտտի: Թէ ան վայրագ գաղանք
շատ հաւանական է որ իր թաղին մէջ
երեւնայ, բայց թէ ինքը որոշած է որ
անոր գէտն իւրայ հոն հասած ատենը
եաքը աս այլաբանական ոճը ձգելով
քահանան՝ յաւելցուց թէ ան ինձը՝
Մասին անունով երկրի տէր մարդ մըն է:
Իսկ զմեծութիւնը հետեւապէս Ժողովուրդան
որպէս զի տեսնեն քահանային ու ինձին
մէջ տեղը իրարու հետ ըլլալը վիճարա
նութիւնը: Պ. Մասին բաւական սկզբեց
միայն կարգաւոր Մատթէոսի Լեւտարա
նին 23-րդ գլուխը առանց մեկնութեան
որպէս զի ինտոր ինքը ըսաւ, լսողներուն
ապացուցանէ թէ կրօնքը սովորեցնող
ներուն գործած յանցանքները ինչ որ
ըլլան ալ՝ անիկայ սուրբ է: Կերկայ եղող
մարդ մը հարցուց Պ. Մասին թէ
Կոյսին կը հաւատայ: ասոր վրայ ին
քը պատասխանեց. « Սեր Տէր Հիսուս
Քրիստոսին հրաշալի յղութիւնը ես
գաղտնիք մը կը ծանօնամ: Բնաւ մէկ
ուրիշ կնիկ մը չկայ որ մեր յարգան
քը կը պահանջէ Կոյս Մարիամին պէս
ինչու որ անիկայ Լատուսմէ ընտրուե
ցաւ աշխարհի Փրկիչը յղանալու: «
Իայց՝ ըսին ուրիշ մարդիկ, « մեզ
ըսուած է որ Բարձրագոյն Դատարանը կը
հաւատան թէ Կոյսը ուրիշ զաւակներ
ունէր, ու թէ ինքը ծերացաւ: «
Պ. Մասին ասոր պատասխան Մար
կոսի Լեւտարանէն ան գլուխը կար
գաց որ որ յիշուած է թէ Հիսուս չորս
եղբայրներ ունէր, որոնց անուններն
էին Յակոբոս՝ Յովնա՝ Յուդա և Սի
մոն, ու քանի մըն ալ քոյրեր: Տուն
գառնալու ատենը Պ. Մասին հանգի
պեցաւ քահանային՝ որ աս կերպով ուղ
ղեց իր խօսքը: « Ես արդէն ըսի ու
քեզի ալ նորէն կ'ըսեմ ինչ որ սուրբ
Պողոսկարոս ըսաւ Մարկոսին. « Կուն
երկրիս գաղաղութեանը համար զը
ժողովներն գուրս փախած գէտ մըն ես: «
Հարց ետեւէն տաք վիճարանութիւն մը

եղաւ, բայց զրգուածեան առիթը չը
տրուեցաւ Պ. Մասինին կողմանէ: »

Հարց վրայ Սիւնքը ծանօթութիւն կու
տայ: « Սիւնք վերանորոգեալ եկեղեցիին
չենք վերադարձիր, բայց ան կրօնքը ո
րուն մենք կը վերադարձնենք՝ մեզի կը հը
րամայէ որ զօրաւորէն պաշտպանենք
տկարը, հարստահարողէն՝ հարստա
հարուածը, — մեզի կը ստրկեցնէ որ
ամէն մարդոց վրայ կը ըսէր մը պէս նա
յինք՝ առանց իրեն կրօնական հաւատքը
փնտռելու, ու յարգենք խղճմանքի և
հրապարական պաշտօնի պատմութիւնը:
Ես պատճառներուն համար ամէն ջանք
կ'ընենք ամէն բանական հակամտու
թիւններու գէտ, անոնք որ և իցէ կողմը
որ յառաջ գալու ըլլան: Սիւնք հակա
ռակորդ ենք ամէն մոլեռանդ կղերին: »

ՆԵՐԿԱՍՏԱՆ. Սոս ատեններս
Պոմպոյէն մէջ Քրիստոնէութեան դար
ձողներուն մէջ երկրաստարք մը կայ
Հարուածի Խաչաճի անունով որ առաջ
Բարոսի մըն էր կամ Կրակապաշտ մը:
Քրիստոնէից գրուածներէն իր ձեռքն
անցած առաջին գիրքը պարտաւորեցաւ
մաս մաս կտրելու որ կարող ըլլայ երբեմն
երբեմն պատահութիւն գտնելով կար
գալ առանց բարեկամներէն իմացուե
լու: Երբ ըլլայ թէ իրմէն առնեն: Քրիս
տոնէութեան դառնալէն ետեւ այնքան
շատ հալածանք քաշեց իր աղաքականե
րէն որ ինքը պարտաւորեցաւ Քարո
ղիներուն քովը փախչել ապահովու
թեան համար: Իրաւ որ կ'ըսեն Քարո
ղիները թէ իրենց քովը առանձնեմուն
մէջ ուրիշ մէկն ալ ասոր նման նեղու
թիւն քաշած չէ: ասիայի Լատուսմէ
շնորհքով հաստատուն կը կենայ իշատ
վաներու առջև դաւանելով բարի գա
ւանութիւնը: « Հետեւեալ քաղուած
մըն է որ իրմէն գրուած է իր կրօնական
իրաւաւորութեան վրայ: »

« Ես կ'ըզամ որ մեղաւոր մըն եմ,
մեծ մեղաւոր մը Լատուսմէ առջև:
Սիւնքը իմ հոգեւ նուաստացուց ու ա
պականեց: Իմ մէջս յառաջ բերաւ
անկարգ կիւրքեր, տանջող սրտնեղու
թիւններ, ահաբեկած խղճմանք ու
վերաւորուած հոգի մը: Ես մեղաւոր
մըն եմ, թշուառ մը և խեղճ մեղաւոր
մը: Զէ, իմ յանցանքներս անթիւ
են: Իմ մեղքերուս պատճառով յա
ւտենալով պատիժի արժանի եմ: Ես
ահաւորող մէջ ինկայ Լատուսմէ առջև,
և աս հարցումները ծագեցան իմ միտքս:
« Ես չպետք է ընել ինձի որ փրկուիմ: «
Իմ մեղքերուս թողութիւն պիտի չը
լայ: »

Երբոր շատ զգացի, սկսեցի իմ
Բարոսի կրօնքիս մէջ քննութեան մտ
նայ: Հարցուեցաւ ընկող թէ արդեօք
անոր մէջ փրկութիւն կայ: Կը յայտնէ
մէկ մը որ անով կրնամ փրկուիլ: Կոյս
որ հորմազն կրակին չոր ու կակուղ
փայտի կապոցներ տանելով իմ մեղքե
րուս չէին կրնար թողութիւն ըլլալ:
Կոյս որ սողուններ ու պիղծ կենդա
նիներ մոռցուեցնելով չէին կրնար փըր
կուիլ: Կոյս որ կրակին՝ արեւին՝ լու
սինին՝ աստղերուն՝ ծովուն՝ ծառերուն՝
լեռներուն՝ ջուրի աղբիւրներուն՝ ծառի
կոճղներուն ու պտուղներուն՝ բոլոր աշ
խարհին բոլոր երկրիքին՝ թէ ջրային
ու թէ ցամաքի բոլոր կենդանիներուն՝
քարայրներուն (հաղապար) բաժնուած
հոգիներուն՝ աւազաններուն (հաղապար)
եւ, եւ, եւ, երկրագործիւն ընկող չէին
կրնար փրկուիլ:

Երբոր պորապ կայ աս նիւթին կող
մանէ իմ կրօնքիս մէջ ճար մը գտնելէն,
իմ քննութիւններս շարունակեցի, ու
գտայ որ Հիսուս Քրիստոս չարաբանք
քաշեց՝ խաչին վրայ մեռնելով, ինձի
համար ու ամէն անոնց համար որ հօրը
կ'երթան Իրմով: Ենիկայ մեր տեղն
է ու մեր Լատուսմէ փրկիչը: Ե
նոր վրայ բոլորովն ու մի միայն իմ
վատահոգութեան կը գնան: Զիկայ ուրիշ
անուն մը տրուած մարդոց մէջ բացի
ասիկէ որ անով կարող ըլլայ մէկը փըր
կուիլ: Լատուսմէ կը ծանուցանէ թէ
Ինքը պիտի արդարացնէ անոնք որ Իր
սիրելի Որդին Հիսուսը կ'ընդունին, ու
բոլոր անոնց մեղքերուն ու յանցանք
ներուն թողութիւն պիտի տայ իր ը
նորհքին ճոխութեանը համեմատ: Քը

րիստոսի արդարութեանը համար՝ Լատ
ուսմէ մէկանց կը ներէ հաւատացեալնե
րուն բոլոր մեղքերը, ու անոնք արդար
ներու պէս կ'երեւան Իր առջև, իր
ուն թէ քաւ իր Օրէնքին անհաղանդ
եղած ըլլային: Կատճառը աս է. « Քը
րիստոս՝ Լատուսմէ արդարութեանը
հատուցումը ըրաւ մեր մեղքերը իր
անձին վրայ կրելով խաչափայտին
վրայ: »

ՊԻՐՄԱՆ. Պատ. Մայսըն հետե
ւայ պատմութիւնը կ'ընէ մօտեքս Թո
ունիու գաւառին Քարենցիներուն մէջ
ըրած ճամբորդութեանը վրայով:

« Հուսմիւնէն կայ ցամաքէն երկու
փրկով Թոունիու երթալու, ու նոյն
գաւառին սահմանները հասայ Յուն
ուարի 2-ին: Երբոր Քրիստոնէաները
լսեցին իմ հասնելը, քանի մարդիկ
ճամբայ ելան եւ զիմաւորելու և իմ
փրկութեան համար ճամբայ բանալու՝
պահապարտուեցին բոլորովն չանց
նուելուն պատճառով: Դժբանք չա
փաղանց դժուար էր, լեռները անանկ
սեպտեմբեր (սեպտեմբեր) էին որ փրկութեան
ոտուներուն կոխելու տեղ փորուել
հարկ էր երբեմն, և անցնելիք տեղերը
այնչափ նեղ էր՝ որ կենդանիները հազիւ
կրնային դառնալ ու բաւական ընդար
ձակ տեղ մը գտնել լեցուն ժայռերուն
մէջէն անցնելու: »

Վերջապէս խորունկ ձորի (պէրէ)
մը մէջ գտանք ինքզինքնիս, ու որ
ճամբան կը պահանջէր գոհալէժ լե
ռան մը քովը ի վեր ելլել: Բայց մեր
փրկութեան զուգահեռը գործընդիմաւ,
յոյնաճ ըլլալուն հաստատապէս չու
ղեցին երթալ, ու երբոր վարդները
զարկին, անտառը նեղեցուցին իրենց
ճայնովը, բայց ոտը մը առաջ չէին
առնէր: Քանի մը հարեւր կանգուն մեր
քայլերը ետ դարձնելէն ետեւ ուշադ
րութիւնս դարձաւ շուքին մէջ տեսած
անձանց մէկուն մը գէտին: Միկայ
ինքզինքը իրեն Քրիստոնէայ ներկայա
ցուց, ու կ'ստիպէր որ երթալ գիշերը
իր տունը անցնենք: Կ'երեւայ թէ փի
ղեքուն ճիւղին վար կ'ախառնած զանգա
կներուն ճայնը լսեր թէ, ու լուր հա
սած ըլլալով իրեն թէ ես մացառունե
րուն մէջ եմ, իր զաւակին հետ մէկտեղ
մեր ետեւէն եկաւ որ տեսնայ թէ Ու
սուցիչն է: Իր հիւնդակ տունը հա
սանք կէս օրէն գրեթէ երկու ժամ ա
ռաջ, ու որ ամենէն հանգիստ տեղ մը
խաբրով ծածկուած էր զիս ընդունելու
համար: Կ'երեւաւ որ ուսուցիչն ետեւ
աղօթքի կանչեցի, ու մեր խուսմէն
մէջ գտնուած մէկ հատիկ աղջիկը որ
16 տարեկան շնորհքով գաւալ մըն էր
« Կոր կոտորաւ մը ու Երբի գիրք մը
բերաւ՝ իր անուշ ճայնովը Լատուսմէ
փառաբանութեան ընկերանալով: Ի
րեք տարի առաջ աս մացառուներուն մէջ
մէկ հոգի մըն ալ Փրկիչին վրայով
լսած էր, որ անոն նախ և առաջ իմ
արտօնութեանս եղաւ Բոր պատուա
կան անունը քարոզել: Հիմա առաջին
տունը որ տարուեցայ, ինձի յանձ
նուած աշխատութեան դաշտին մէջ,
ընտանիքը Լատուսմէ անուշ մը ունի ու
Երբի գիրք մը, որոնց տեղերը անգին
գանձի մը պէս կը յարգեն անոնք: «
Յիւրաքի աստիք Տէրոջը գործն են, ու
զարմանալի են մեր աչքերուն: »

Հետեւեալ առաւոտ Քուպիէ հաս
նելէն առաջ լուր հասած որ զեղծ թէ
Ուսուցիչը եկել է, ու բլուրին քովերը
երկի մարդ. կնիկ մարդ ու տղոցմով
լեցուն էր, որոնք եկել էին մեզ գի
մաւորելու: ամէն մէկը փափաքելով որ
մեր ձեռքը սխմէ փրկէն վար իջնալէն
առաջ: Ենոնց շատ կոխիկ ժողովարա
նին մէկ անիւնը խաբով զատուած
էր ինձի պառկելու սննակ մը ըլլալու
համար, ու բոլորտիքը Պրիմանի մե
տաքսիզէն կարգաւորով պատած էր,
որ իրենց ամենէն հարուստներուն հա
զուտի համար գործածած տոսակէն
էր: Ես աղիւ բնիկ Քարոզիչին՝ գտայ
որ աղէկ խնամք կը տանէր Երկեղեցիին,
առանց օգնութիւն պահանջելու ուրիշ
տեղէն մը: Ես լեռանց շարքին վրայ
որոնց սահմանը հարուստի կողմէն
ձորն է, մէջ Քրիստոնէայ գիւղ կայ,
ու հիւսիսային շարքին վրայ պատու
հիւք հատին պահանջ չէր: Երբոր
բոլորտիքս կը նայիմ, ինքզինքս Քրիս
տոնէայ երկրի մը մէջ կը գտնամ՝ որ իր

թէ հրաշքով կ'անգնում մը ունի Հե
թանոսական խաւարէն 3 տարուան
կարճ միջոցին մէջ:

« Կ'երեւալ անցնելէն ետեւ քովի դե
ղին Կիւսաւորը եկաւ ինձի ու հարցուց
թէ Քանի՞ գիշեր հոս պառկեցար: Ե
սի որ՝ Երկու: « Ուստի՞, ըսաւ ինքը,
յանպատճառ երկու գիշեր ալ իմ գեղը
մնալու ես քիչէն քիչ: Ըսի իրեն թէ՝
Փրկիչը ճամբած եմ, անոնք վար գնե
լու խօսք կապած ժամանակս լրացած
ըլլալով, ու թէ ես ալ հիմա քալելով
այնքան հեռուն չեմ կրնար երթալ:
« Զինք ուղեր որ դուն քալես, շարու
նակեց ինքը, « մենք քեզ կը տանինք ու
բոլոր քու բաներդ ալ՝ թէ որ կ'երթամ
բնա: Խօսք տուի խնդրեք կատա
րելու, ու քովերը կեցող մարդուն
գառնալով ըսաւ որ « Տալէ շինեցէք
Ուսուցիչին համար, ու քանի մարդ
երեք բաները տանելու համար: «
Քանի մը ժամին մէջ շատ հանգիստ
բան մը շինեցին պատմուէ՝ որուն վրայ
իմ անկողնս դրին ու ես ալ վրան և
լայ նստեցայ, ու չորս հոգի կը տա
նէին, ու կարճ միջոցի մէջ կը փոխուէին
մարդիկ և ուրիշ չորս հոգի կը տա
նէին, ու ասոնք ամէնը 12 հոգի էին:
աս կերպով քանի քանի լեռներուն վը
րայէն անցանք դաշտի մինչև աս գիւ
ղը որ լեռան մը վեր կապալէին վրայ է,
ու Թոունիու բոլոր գաղտը մինչև
Բորսի լեռները արեւմտեքին կողմէն
կը տարածուի: »

« Երբ էր որ աս լեռներուն գագաթին
վրայ ինձի հետ կայնէիք ու տեսնայիք
հիմա երկու՝ երբեմն իրեք կամ հինգ ու
րիշ խումբեր Քրիստոնէայ բնակու
թիւններու, ան ատենը պիտի գրայիք
ու ըսէիք թէ Քանի՞ ատար կէսը չլսաւ
մեցին: Իրենց Ուսուցիչներուն բոլոր
ապրուստը տալու պարտաւոր ըլլալին
եկեղեցիները կատարեալապէս կը ծանօ
նան: ու թէպէտ յաճախ կը պահանջ
վէ շատ անձնուրացութիւն օգնական
ներուն կողմանէ, անանկ տեղեր որ ժո
ղովուրդը քիչոր ու աղքատ են, սա
կայն պատրաստ են ընդունելու որ ի
րենց ապրուստին միջոցը ճարելու հա
մար իրենց Ժողովուրդին նայելու են:
Մէկ երիտասարդ մը որ կարգուած ըլ
լալով կնիկ մը պահելու պարտաւոր է,
ըսաւ ինձի թէ « Կայրենի Պղաները, ու
րոնց մէջ որ ինքը կը կենայ, բրնձէն
ուրիշ բան չէին կրնար տալ, քանզի
բոլոր իրենց ունեցածը աս է: Հասու
րը հազիւ թէ հանգրձ կը հագնին, ու
շարունակ կուրծի մէջ են իրենց մէջ: ու
միշտ պատրաստ գտնուելու են իրենց
գրացիներէն եղած յարձակումին: Սա
կայն աս Ժողովուրդին սրտին մէջ Լա
տուսմէ հոգին յայտնապէս կը գործէ,
թէ և մէկն ալ միւրտուած չէ: ասոնք
Կերակի օրերն ալ մեծ բազմութեամբ
Ժողովքի կու գան, թէպէտ զինք ու
նին միմեկին, թուր՝ տեղ (հարստ) և ա
ղեղ: հրացան չունին: Ես երիտա
սարդը իր պիտոյքը լեցնելու համար
շատ հեղ վար գաղտերը եկաւ, ու մա
կի մը պէս աշխատեցաւ: Ես անկ գէպ
բերու մէջ, և ուրիշներ ալ կայ որ
Քարոզիչը կարող ըլլալու է պէտք եւ
զած դրամը ձեռքը ունենալով մարդը
գործի մէջ պահել: Հատ ուրախ եմ
ըսելու որ աս հաճախական պարտը կա
տարելու միջոցը իմ ձեռքը դրուած էր,
ու տուողներն ալ ապահով կրնան մնալ
թէ ստակը բնաւ ասիէ աղէկ բանի մը
տրուած չէր, բնաւ ասիէ տեղի բարե
պատեհ ատեն եկած չէր: »

ԾԵՆՈՒՅՈՒՄ

Երկրորդան Պորտ ըսուած Բնիկերու
թեան տարեկան Ժողովը աս տարի
պիտի ըլլայ Սեպտեմբերի 8-ին Երեք
շաբթի օրը Երկրորդ: Տաճկաստանի
Քարոզիչները որոշեցին որ նոյն օրը
ծովապահութեամբ և աղօթքով անցը
նեն՝ Լատուսմէ օրհնութիւնը խնդրելով
Բնիկերութեան և ամէն իր Քարոզիչնե
րուն և բոլոր աշխարհիս մէջ Լատու
ստիւն քարոզութեանը վրայ:

Ես երկրին մէջ դանուող բոլոր մեր
Քրիստոնէայ եղբայրները սիրով կը
հրաւիրուին միմեկու Քարոզիչնե
րուն հետ նոյն օրը պահելու:

